

# VEIÐIMÁLASTOFNUN

VAUST / 8409

Árni Helgason.

Athuganir á laxaseiðum í Svalbarðsá 1984

VEIÐIMÁLASTOFNUN

EINTAK BÓKASAFNS

19.11.1984

VAUST / 8409

Efnisyfirlit.

bls.

1. Inngangur	1
2. Aðferðir	1
3. Niðurstöður	3
4. Umræður	4
5. Heimildir	9

Myndakrá.

Mynd 1	Kort af rafveiðistöðum í Svalbarðsá	2
Mynd 2	Lengdardreifing laxaseiða í Svalbarðsá	5
Mynd 3	Laxveiðin á austurlandi 1975-1983	6

Töfluskrá.

Tafla 1	Afli í rafveiði í Svalbarðsá	1
Tafla 2	Fjöldi laxaseiða í einstökum árgöngum í rafveiðiafla.	3
Tafla 3	Meðallengdir einstakra aldurshópa af laxaseiðum í Svalbarðsá.	3

## 1. INNGANGUR

Dagana 31.7 og 1.8.1984 var gerð könnun á dreifingu og ástandi laxaseiða í Svalbarðsá í Distilfirði. Tilgangurinn með könnuninni var að meta hversu mikið væri af laxaseiðum í ánni og einkum hver styrkur einstakra árganga væri, með það í huga að sjá, hvers mætti vænta á næstu árum í veiði og hvort ástæða er til að grípa til einhverra aðgerða, en laxagöngur í Svalbarðsá hafa minnkað verulega á síðustu árum (frá 1978), eis og í öðrum ám á austurlandi.

## 2. AÐFERÐIR.

Seiðaathuganir Veiðimálastofnunar fara fram með stöðluðum hætti, og er einkum notuð rafveiði við þær. Rafveiðar byggjast á því, að farið er um afmarkað svæði í ánni með rafskaut, sem 300 - 310 v jafnspennu er leitt um, og verður rafstraumurinn til þess, að fiskur á svæðinu dregst að skautinu og háfaður þar uppí fötu. Eftir 1-3 yfirferðir á sama svæði er aflí tegundagreindur, lengdarmældur og sýnishorn eru tekin af hreistri og kvörnum af hluta hans, til aldurs- og vaxtarathugana. Meginhluta aflans er aftur sleppt á svæðið, sem hann var veiddur á.

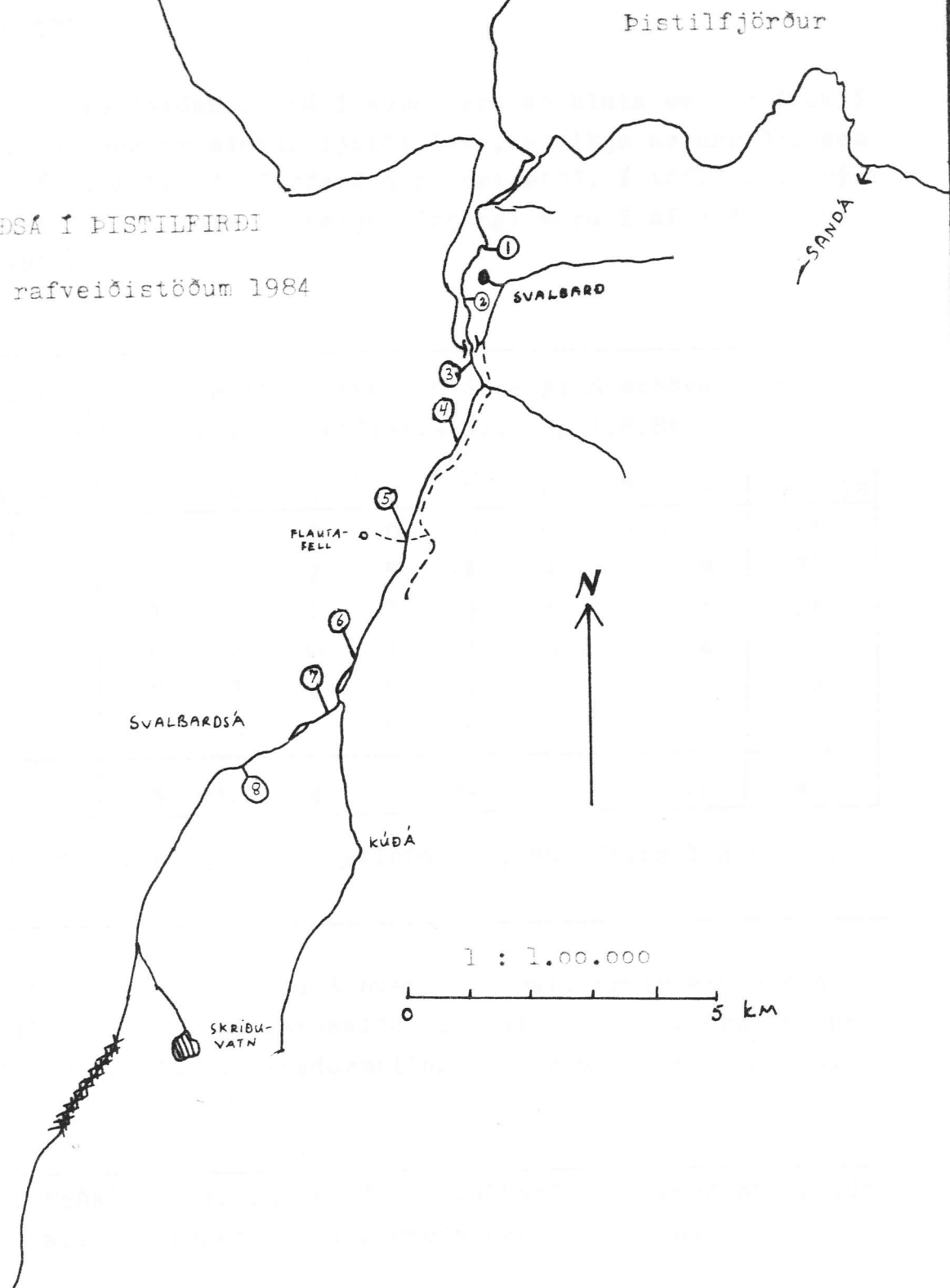
Í þessari könnun var rafveitt á 8 stöðum á fiskgenga hluta Svalbarðsár, og eru þeir sýndir á Mynd 1. Í töflu 1 er tekið saman heildarafli af laxi, bleikju og urriða á einstökum stöðum.

Tafla 1.  
Afli í Svalbarðsá í rafveiði 1984.

Nr.	Staður	Svæði m <sup>2</sup>	Fj. umf.	Afli í l. yfirferð		
				Lax	Bleikja	Urriði
1	500 m n.v. Svalbarð	160	1	3	1	0
2	200 m n.v. brú	240	1	32	1	0
3	100 m o.v. brú	138	1	4	0	0
4	1 km utan við Sel	195	1	15	2	0
5	Vað við Flautafell	195	3	15	1	0
6	Gegnt rétt	170	1	5	0	0
7	500 m o.v. ármót Kúðár	340	1	26	1	1
8	500 m u.v. Urðarsel	175	1	26	0	0

SVALBARÐSÁ Í ÞISTILFIRÐI

Kort af rafveiðistöðum 1984



Mynd 1. Yfirlitskort af Svalbarðsá í Þistilfirði. Kortið sýnir staðsetningu rafveiðistöðva í ágúst 1984.

### 3. NIÐURSTÖÐUR.

Niðurstöður rafveiðanna frá í sumar eru að hluta settar fram í töflu 1, þar sem er sýndur fjöldi laxa, bleikja og urriða, sem veiddust í 1. rafveiðiyfirferð á hverri stöð. Í töflu 2 er sýnt nánar hver fjöldi laxa í hverjum árgangi voru í afla á hverri rafveiðistöð.

Tafla 2. Fjöldi laxaseiða í hverjum árgangi á stöðvum 1-8 í Svalbarðsá, í rafveiðiafla 31.7 og 1.8.84.

Stöð :	1	2	3	4	5	6	7	8	Samtals
Aldur 0	0	0	0	0	0	0	23	0	23
1	2	16	2	5	24	4	2	18	73
2	1	11	1	3	3	1	1	3	24
3	0	2	0	1	1	0	0	4	8
4	0	3	1	6	1	0	0	1	12
5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Samtals	3	32	4	15	29	5	26	26	140

N.B. Á stöð 5 voru farnar 3 yfirferðir, en aðeins 1 á hinum.

Að síðustu er sýnt í Töflu 3 hverjar meðallengdir eru á einstökum aldurshópum hjá laxaseiðum í Svalbarðsá, og eru þessar niðurstöður byggðar á lengdarmælingum og aldursgreiningum af kvörnum.

Tafla 3. Meðallengdir laxaseiða í Svalbarðsá reiknuð af heildar-  
afla og byggt á aldursgreiningum af kvörnum.

Aldur	Fjöldi	ML	ÖM	Spönn	S.D.
0	24	4.1	0.1	3.8- 4.3	0.1318
1	57	6.2	0.1	5.1- 7.4	0.4151
2	13	8.3	0.2	7.7- 9.0	0.3816
3	7	9.7	0.4	9.1-10.4	0.4499
4	8	11.9	0.4	10.8-12.5	0.5898

ML=Meðallengd:ÖM=Öryggismörk:S.D.=Staðalfrávik:Spönn=Svið



Á mynd 2 eru súlurit, sem sýna lengdardreifingu laxaseiða á öllum rafveiðistöðvum í Svalbarðsá og einnig samantekið af öllum stöðvum. Súlurnar eru aðgreindar fyrir einstaka aldurshópa með mismunandi merkingum og er fjöldi á hverri stöð umreiknaður miðaða við 1000 m<sup>2</sup> svæði til að auðvelda innbyrðis samanburð. Eingöngu eru tekin þau seiði, sem veiddust í 1. rafveiðiyfirferð á hverjum stað, en á myndunum er merkt hver raunveruleg stærð stöðvanna var. Hver súla sýnir fjölda laxaseiða í hverju 5 mm lengdarbili.

#### 4. UMRÆÐUR

Á bls. 6 er línurit (mynd 3.), sem sýnir hvernig laxveiði í ám á austurlandi hefur verið á árunum 1975 til 1983, og er í því sambandi stuðst við veiðibækur úr viðkomandi ám. Af línuritinu er ljóst, að þróunin í veiðinni í öllum þessum ám hefur verið hin sama á tímabilinu og er einkennandi, að veiði nær hámarki kringum 1977 og hefur síðan farið minnkandi ár frá ári. Af þessu má draga þá ályktun, að sveiflur í laxveiði á austurlandi eru vegna áhrifaþátta, sem verka á allar ár á svæðinu, en ekki staðbundin fyrirbæri.

Þessir gífurlega niðursveifla í veiði síðustu ára hefur að vonum valdið áhyggjum og vakið mikla umræðu. Margar mismunandi skoðanir hafa komið fram til skýringar á þessari þróun, og eru þar helstar t.d. sjávarkuldi og léleg fæðuskilyrði í sjónum útaf austurlandi á þessu tímabili, stigvaxandi úthafsveiði færeyinga á tímabilinu og ofsetning ána af laxaseiðum vegna lítills veiðiálags á þeim árum, sem mest var um lax, og þar af leiðandi stórir hrygninga- stofnar í ánum á haustin, sem gáfu af sér stærri seiðaárganga en árnar gátu borið til að viðhalda hámarksframleiðslugetu.

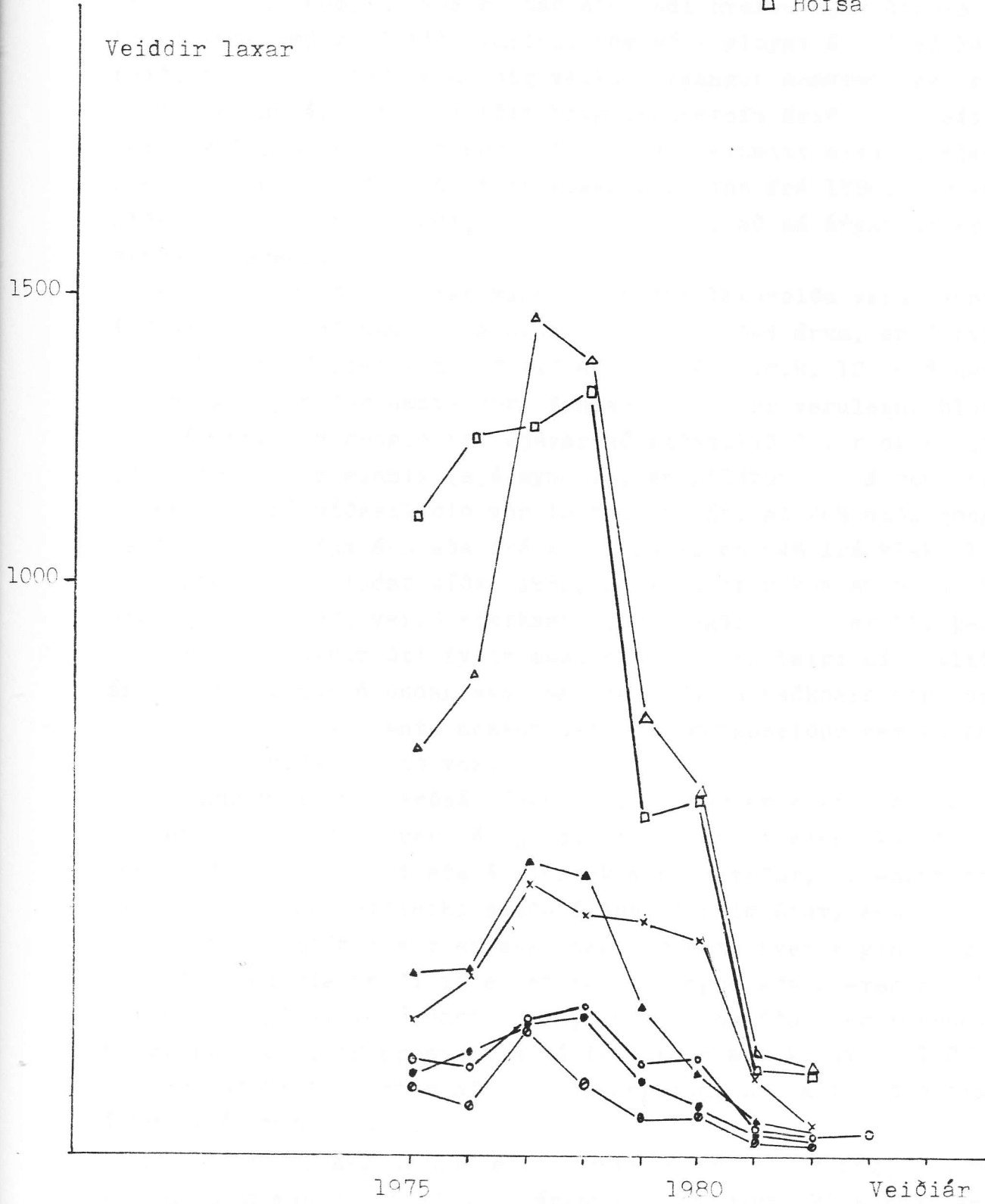
Ekki er ætlunin hér að skera úr um hver þessara ásstæðna vegi þyngst eða hvort um samverkun þessara þátta og annarra sé að ræða, heldur að reyna að meta hvers megi vænta í Svalbarðsá á næstu árum í ljósi þeirra athugana, sem gerðar hafa verið í ánni og þeirrar staðreyndar, að sömu þættir virðast valda sveiflunni þar og í öðrum austfirsrum ám.



Mynd 3. Laxveiði á stöng í ám á austurlandi á árunum 1975 til 1983.

- Svalbarðsá
- × Sanda
- ⊙ Hafralónsá
- Miðfjarðará
- △ Selá
- ▲ Vesturdalsá
- Hofsa

Veiddir laxar





Af athugunum síðari ára, einkum í Vopnafjarðaránum, hefur komið í ljós, að árferði vor og sumar hefur veruleg áhrif á afkomu laxaseiða í ánum. Einkum er það áberandi hversu mjög útkoma úr klaki ræðst mjög af tíðarfarinu, sem sést glögg á því, að laxaseiði frá klaki 1979 eru mjög veikur árgangur samkvæmt rafveiði undanfarinna ára jafnvel þótt hrygningarstofn árið 1978 hafi verið stór, en vorið og sumarið 1979 var einmitt eindæma slæmt. Hinsvegar ef litið er á styrk klakárgangsins frá 1980, sem var góðari hér á austurlandi, þá kemur í ljós, að sá árgangur er alstaðar sterkur.

Samkvæmt rafveiði í sumar virðist vöxtur laxaseiða vera þannig í Svalbarðsá, að þau nái gönguseiðastærð á 3-4 árum, en í því sambandi er yfirleitt miðað við að þau séu a.m.k. 10 cm á hausti til að ganga niður næsta vor. Væntanlega hefur verulegur hluti 1980 árgangsins gengið til sjávar nú síðastliðið vor og hluti 1981 árgangsins einnig (sjá mynd 2), en gildruveiði á gönguseiðum í Vesturdalsá síðastliðið vor leiddi í ljós, að 26% niðurgönguseiðanna voru 3ja ára eða frá klaki 1981, en 64% frá klaki 1980. Það hefur verið ljóst síðan 1982, að í austfirskum ám hefur klakárgangur frá 1980 verið sterkastur, og þegar litið er til þess, að skilyrði sjávar úti fyrir austurlandi voru betri síðastliðið ár en mörg önnur á undan skv. mælingum Hafránnsóknarstofnunar, þá er eðlilegt að vænta nokkurs af þeim gönguseiðum sem gengu til sjávar síðastliðið vor.

Af athugunum í Svalbarðsá síðastliðið sumar er ekki mögulegt að meta magnbundið hver sé fjöldi laxaseiða af einstökum árgöngum í ánni í heild eða á einstökum mælistöðum, og engar tölur liggja fyrir um þéttleika seiða í ánni á þeim árum, sem veiðin var mest. Af þeim sökum er ekki hægt að meta hver eiginleg gönguseiðaframléiðsla verði af einstökum árgöngum eða hversu mikillar laxgöngu megi vænta á næstu árum, en eins og áður segir bendir margt til þess, að uppsveifla sé framundan a.m.k. næstu 1-2 árin og ber það hæst heimtur af 1980 árganginum, sem ætti að skila sér í veiði á næsta sumri.

Um afrakstur af árgöngunum eftir 1980 er erfitt að segja um með vissu, en samanborið við 1980 árganginn virðist klak frá 1980 til 1983 vera veikara en hann, en hvað viðvíkur klaki frá því

Í vor er ástæða til að vera bjartsýnn þar sem árferði var mjög gott, og gæti hann komið vel út, jafnvel þótt það megi gera ráð fyrir því, að hrygningarstofninn haustið 1983 hafi verið lítill. Til þess að fá skýrari mynd af stöðunni í Svalbarðsá væri æskilegt, að gera athugun á seiðaástandi á næsta sumri.

Þar aðgerðir, sem við ráðum yfir til þess að bregðast við minnkandi laxgengd felast einkum í seiðasleppingum í árnar, og er þá ýmist stundað að sleppa sumaröldum laxaseiðum eða gönguseiðum.

Á liðnum árum hefur nokkuð verið gert af því að sleppa gönguseiðum í ár á austurlandi. Flestar af þessum sleppingum hafa verið þannig útfærðar, að ógerningur hefur verið að meta árangurinn af þeim, þar sem sleppiseiðin hafa sjaldnast verið merkt. En af þeim tilraunum, sem farið hafa fram með merktum gönguseiðum, virðist sem árangur af þeim sé almennt lítill.

Í tengslum við rannsóknarverkefni í Vopnafirði vegna úthafsveiða færeyinga, sem hófst sumarið 1983, er unnið að því með markvissum hætti af Veiðimálastofnun, að kanna þennan þátt fiskræktar nánar með tilliti til austurlands, og er þess vænst, að áreiðanlegar niðurstöður um endurheimtur af gönguseiðum úr eldisstöðvum liggi fyrir á næstu 2 árum. Þar til að þessum tilraunum er lokið er ekki mögulegt að mæla með gönguseiðasleppingum sem vænlegri leið í því að auka laxgengd í austfirskar ár.

Tilraunir með sleppingu sumaralinna laxaseiða í ár hafa hin síðari ár gefið góða raun víða um land. Venjulegast er farin sú leið, að sleppa seiðunum á svæði ofan við fiskgenga fossa og nýta þannig áður ónýtt svæði til laxaframleiðslu.

Ekki er fullljóst hvort þessi möguleiki er fyrir hendi í Svalbarðsá. Það ræðst einkum af því, hvort svæði ofan við foss séu hentug búsvæði fyrir laxaseiði, og hvort fossinn sé hattulaus fyrir gönguseiði á niðurleið. Þessa þætti væri vert að kanna nánar.

Hvað viðvíkur sleppingu sumaralinna seiða á laxgenga hlut árinna er ástæða til þess að grípa ekki til þeirra nema að undangenginni athugun á seiðapéttleikanum í ánni. Staðan í Svalbarðsá í dag er í aðalatriðum sú, að þéttleiki laxaseiða hefur verið minnkandi á síðustu 3-4 árum, en áður en ákveðið verður að sleppa sumaröldum laxaseiðum í ána t.d. á næsta sumri er nauðsynlegt að at-

huga áður hver útkoman hefur orðið úr klaki 1984, og væri það þá gert með rafveiðum snemma næsta sumar.

Eins og áður segir, þá er unnið að tilraunum með sleppingu á merktum gönguseiðum í Vopnafjarðarárarnar. Til þess að árangur af slíkum tilraunum sé sem mestur og áreiðanlegastur, þá er nauðsynlegt að mikil og góð samvinna sé um framkvæmd allra þátta. Það er velþekkt fyrirbrigði með gönguseiði, sem sleppt er í ár, að þau þvælist í ár í nágrenni við steppiána, þegar þau snúa til baka úr hafi. Af þessum sökum er ástæða til þess að vakað sé yfir því hvort örmerktir, veiðiuggaklipptir laxar fáist í Svalbarðsá á næstu árum, og láta vita til Veiðimálastofnunar ef það gerist.

Heimildir:

Skýrslur Veiðimálastofnunar um athuganir í austfirskum ám á árunum 1982-1984.